

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Oběti trestných činů ve veřejném mínění: mezi ideálem a realitou

Michaela Roubalová

Workshop IKSP, Praha Květnice, 20. května 2026

Oběti v průběhu let

- Historicky stály oběti mimo fokus kriminologie i trestní politiky
- Vznik viktimologie
 - 50. léta minulého století
 - „Spolu podíl“ obětí na trestném činu
- Postupná změna paradigmatu
 - Zájem o osobu oběti
 - Širší kontext
 - Posilování postavení v trestním řízení
 - Pomoc obětem

Ideální oběť

- Nils Christie (1986)
- 6 atributů
 1. **Slabost** – je fyzicky nebo sociálně slabá (např. dítě, starší osoba, žena), zejména v porovnání s pachatelem.
 2. **Nevinnost** – neudělala nic, co by mohlo přispět k trestnému činu (např. nebyla opilá, neprovokovala), vede spořádaný, nerizikový život.
 3. **Neznámost pachatele** – útočník je cizí osoba, nikoli někdo z blízkého okolí.
 4. **Silný pachatel** – útočník je jasně silnější, agresivní a morálně odsouzeníhodný.
 5. **„Správné“ chování po činu** – oběť čin nahlásí, spolupracuje s policií, neprojevuje „nevhodné“ emoce.
 6. **„Správné“ místo činu** – trestný čin se odehrál na veřejnosti, nikoli v soukromí nebo v prostředí, které by mohlo být považováno za rizikové.
- Mediální prostor
- „Typická oběť“
 - Typický pachatel
- Statut oběti
- Vyšší zatížení viktimizací a téměř úplná latence u marginalizovaných skupin obyvatel
 - protiklad s profilem „ideální oběti“
 - vnímání primárně jako pachatelé
 - nedůvěra státních orgánů
 - bariéry, které činí pro ně systém pomoci v podstatě úplně nedostupný

Kontraintuitivní jednání oběti

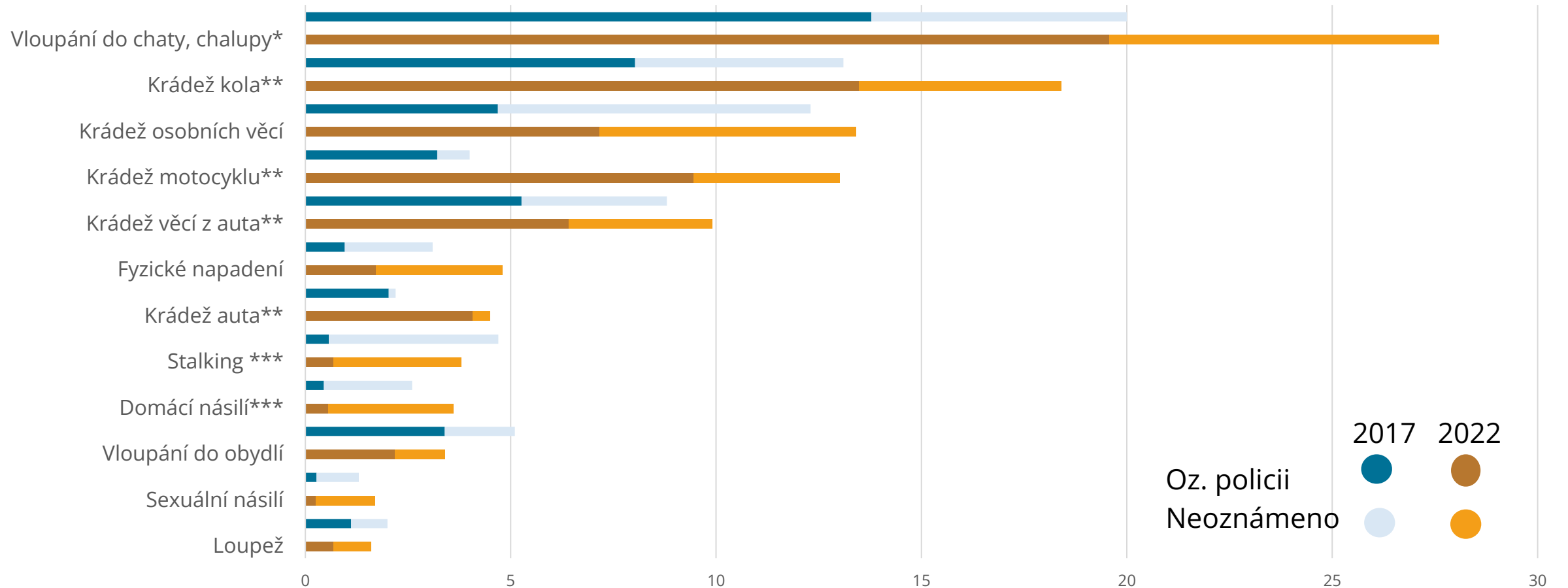
- Projevy oběti, které neodpovídají běžnému očekávání většiny lidí
 - Absence obrany (pokusu o ni)
 - 5F reakcí na trauma – tedy fight (boj), flight (útěk), freeze (zamrznutí), flop (ochabnutí) a friend/fawn (podřízení se nebo snaha o zalíbení).
 - Opožděné oznámení trestného činu
 - Setrvání ve vztahu s pachatelem (obnovení kontaktu)
 - Absence negativních emocí vůči pachateli (sebeobviňování)
 - Absence viditelné psychické traumatizace
 - „Nevděčnost“
- Ovlivněno
 - Specifickými okolnostmi trestného činu
 - Osobnostními charakteristikami (životní zkušenosti)

Sekundární viktimizace

- poškozování obětí reakcemi okolí po skončení trestného činu
 - Pachatel
 - Sociální prostředí
 - Orgány vymáhání práva
 - Mediální prezentace
- Sekundární újma může oběť zraňovat více než primární újma
- Jak se s obětí zachází má na pocit spravedlnosti větší vliv než potrestání pachatele

Latence

- Prevalence viktimizace v posledních třech letech (%)

Posilování postavení oběti

- **Pozitivistická viktimologie**

- jak individuální charakteristiky a chování jednotlivců mohou zvyšovat jejich náchylnost k tomu, aby se stali oběťmi trestných činů

- **Pozitivní viktimologie**

- odmítá vnímat oběť jako pasivního a ublíženého jedince, ale soustředí se na možnosti reintegrace, resilienci, posilování procesních práv obětí, principy restorativní justice a podporu oběti při vyrovnávání se s viktimizací.

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012 , **kteřou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu** a nahrazující rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV

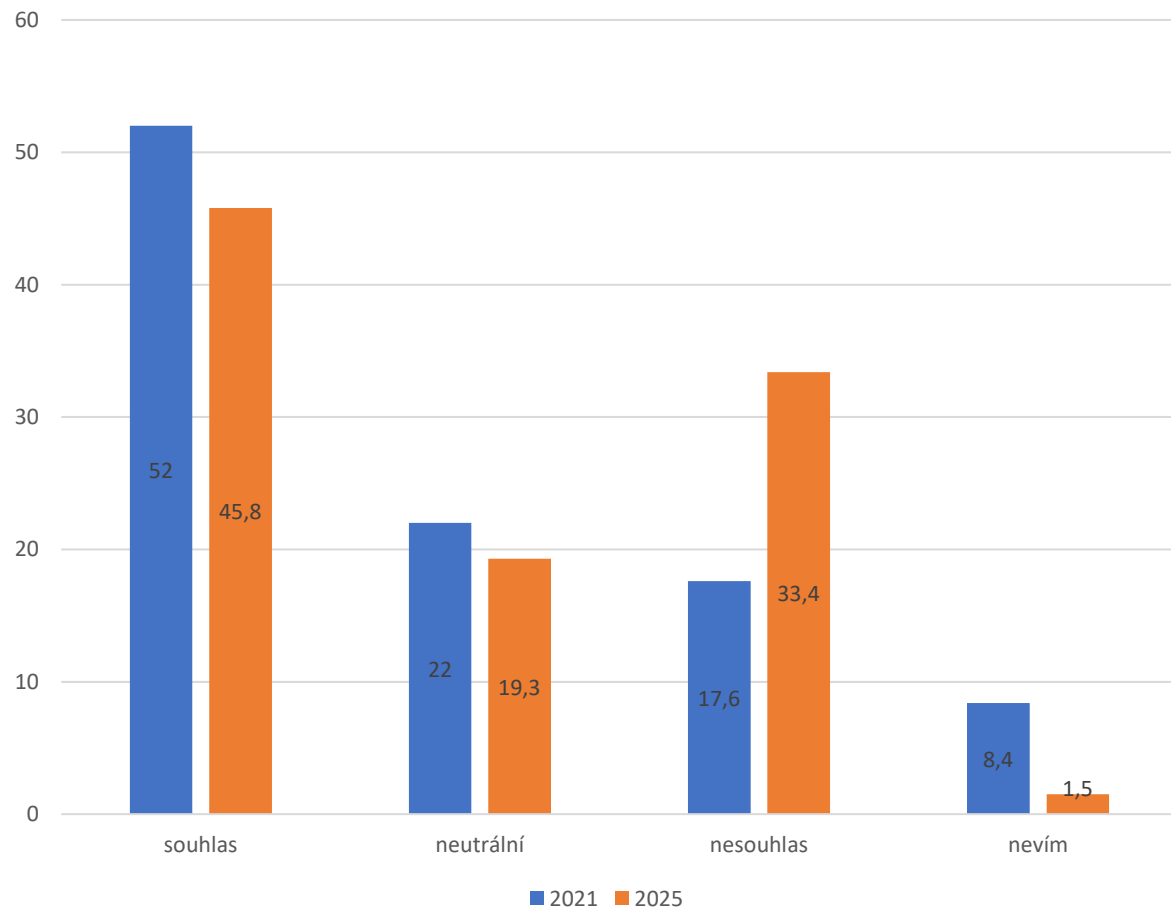
- **strategii EU pro práva obětí (2020–2025)**

- **zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů**

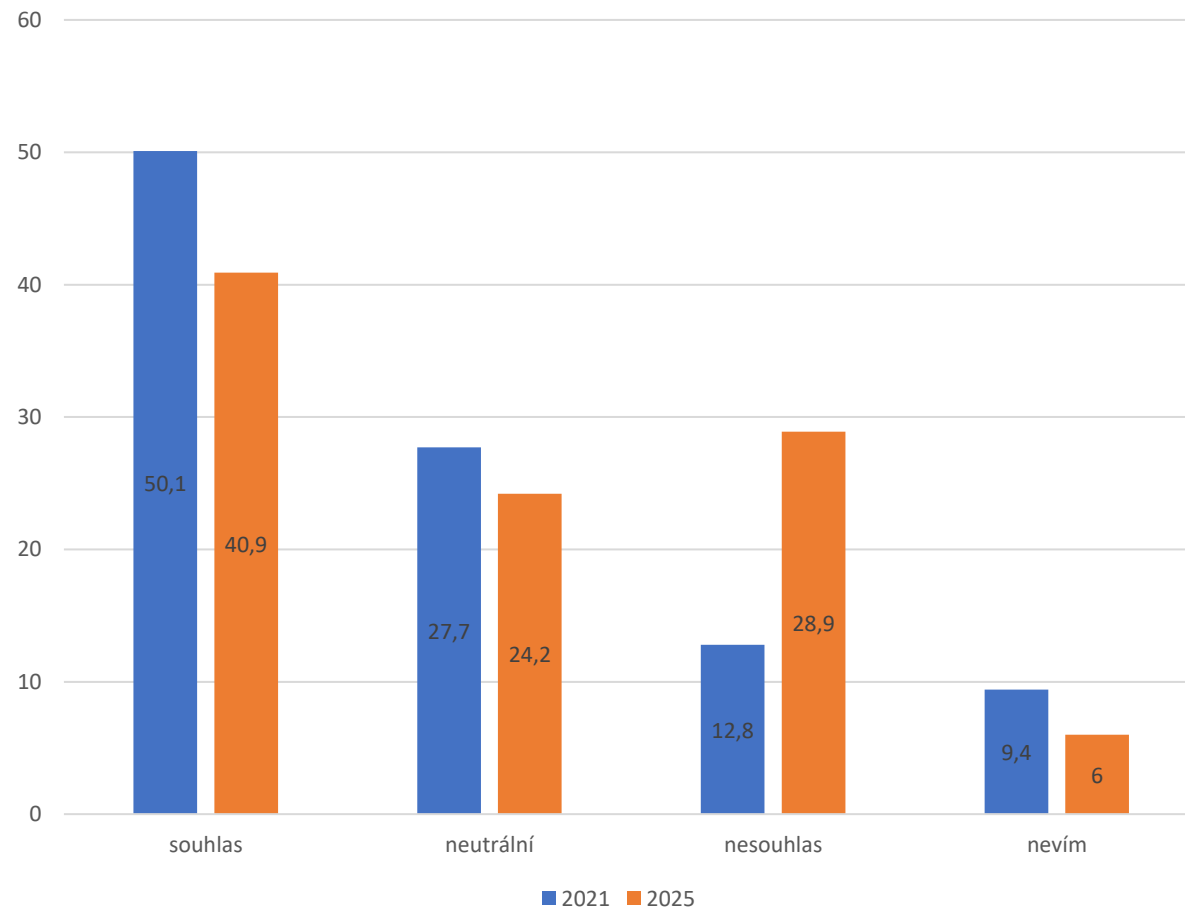
- implementoval závazky, vyplývající pro ČR z evropské legislativy
- posílení postavení a rozšíření práv obětí trestné činnosti
 - Právo na poskytnutí odborné pomoci
 - Právo na informace
 - Právo na ochranu soukromí
 - Právo na ochranu před druhotnou újmou
 - Prohlášení o dopadu trestného činu na život oběti (*Victim Impact Statement*)
- úprava poskytování peněžité pomoci státem
- zintenzivnění pomoci obětem
- regulace vztahů mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů

Oběti v průzkumu veřejného mínění

Oběti by měly mít možnost vyjádřit se k tomu, jak bude pachatel potrestán (%)

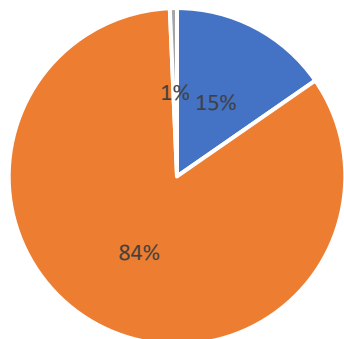

Soudy v České republice více zohledňují práva pachatelů než zájmy obětí (%)

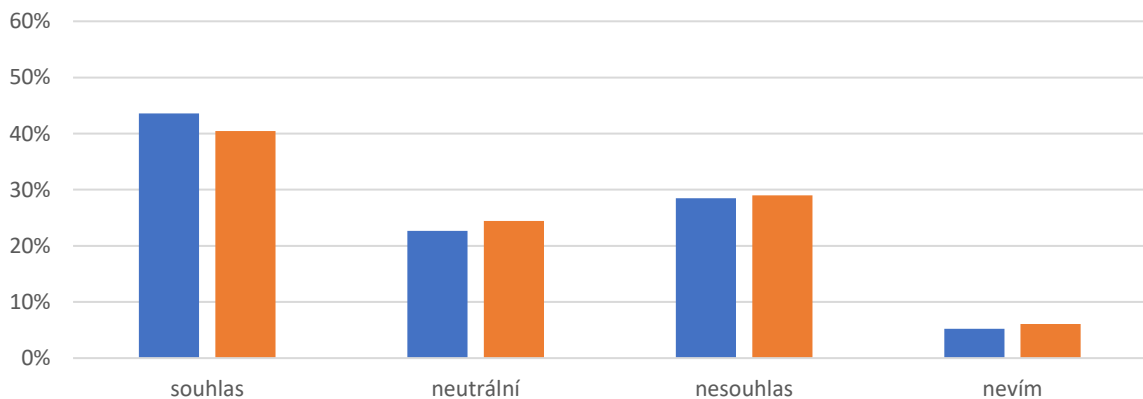
Zkušenost s viktimizací

Stal/a jste se vy osobně, nebo někdo z vašich blízkých v posledních pěti letech obětí kriminality?

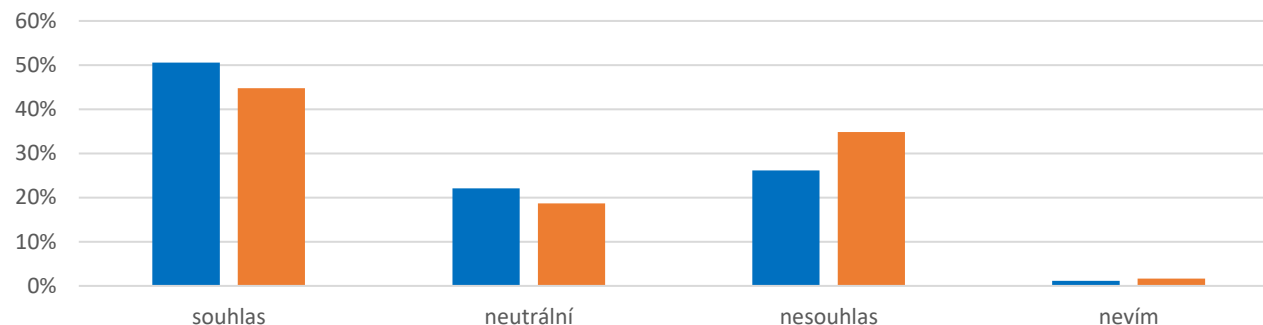
■ ano ■ ne ■ nevím, nepamatuji si

Soudy v České republice více zohledňují práva pachatelů než zájmy obětí

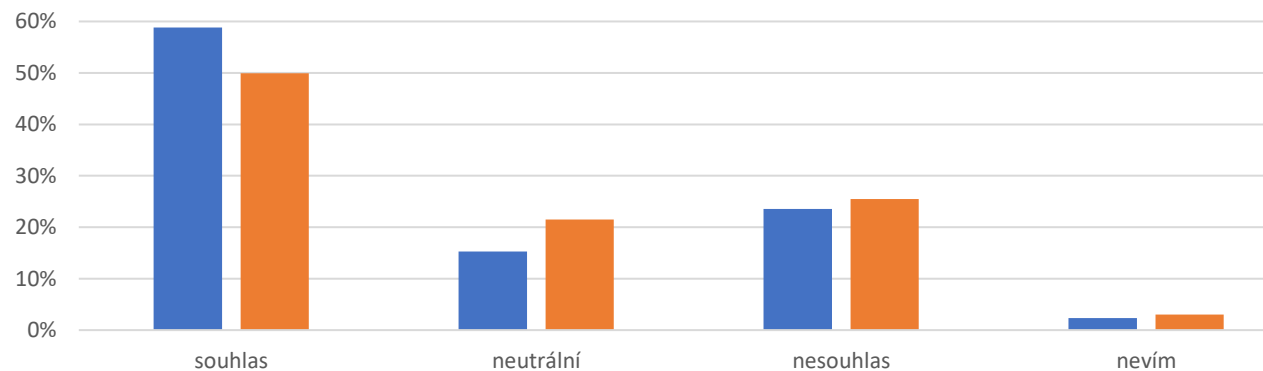
■ ano ■ ne

Oběti by měly mít možnost vyjádřit se k tomu, jak bude pachatel potrestán podle zkušenosti s viktimizací, %

■ ano ■ ne

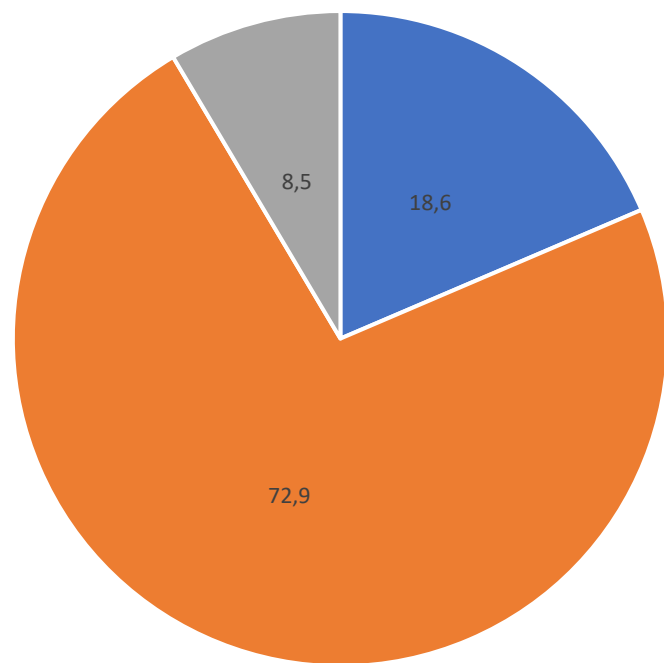
Oběti by měly mít možnost vyjádřit se k tomu, zda bude pachatel podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody

■ ano ■ ne

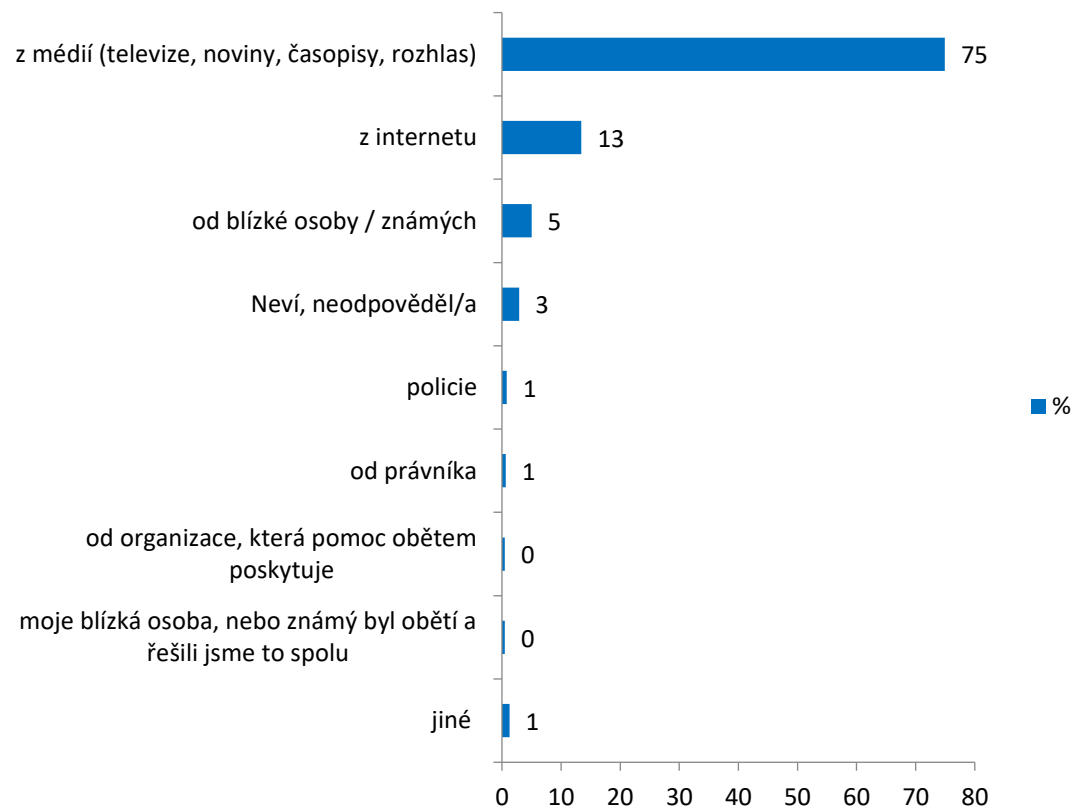
Povědomí o právech obětí

- Výzkum viktimizace 2017 (N=3328) a 2022 (N=3073)
- Z respondentů, kteří deklarovali v posledních třech letech zkušenost s deliktem proti jejich osobě (krádež osobních věcí, loupež, domácí násilí, fyzické napadení, sexuální násilí, stalking) jich v souvislosti s viktimizací **využilo služeb odborníků pouze 5 %**
- **Víte o tom, že nedávno byl v ČR přijat zvláštní zákon na ochranu obětí?**

■ Ano ■ Ne ■ Neví, neodpověděl

Jakým způsobem jste se o Zákoně o obětech dozvěděl/a? (n=618)

Závěry

- Veřejné vnímání obětí trestných činů je výrazně ovlivněno představou „ideální oběti“
 - Ideální oběť \neq typická oběť
- Chování obětí neodpovídající očekáváním může vést k jejich zpochybňování a nedůvěře
- Latence a nedůvěra v systém
- Přestože dochází k posilování práv obětí, jejich praktické uplatňování naráží na nízké povědomí a omezené využívání odborné pomoci
- Potenciál mediální prezentace při změně společenských postojů, zvýšení informovanosti
- Citlivý přístup institucí i médií
 - Sekundární viktimizace může mít na oběti hlubší dopad než samotný trestný čin

Děkuji za pozornost!

- michaela.roubalova@iksp.gov.cz

Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Náměstí 14. října 801/12, Praha 5

iksp@iksp.gov.cz

iksp.gov.cz
